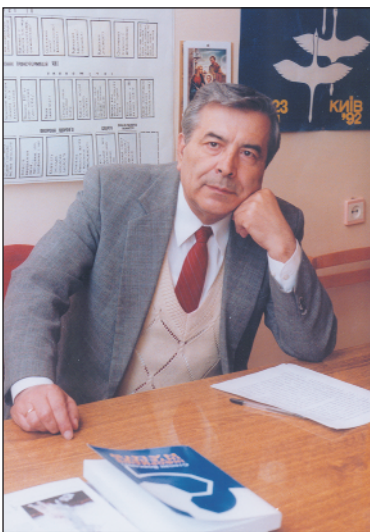

Світоглядні рефлексії щодо дискусій про стовпи розвинених націй

Степан Вовканич
доктор економ. наук, професор,
провідний науковий
співробітник
Інституту регіональних
досліджень НАН України,
м. Львів

І. Брак обтесаних стовпів державотворення

Стаття **Володимира Лєсного** "Про три стовпи сучасної розвиненої нації" ("День", 2011, 16—17 грудня) є відповіддю "так" на запитання **Сергія Грабовського** "Чи потрібні "Дню" інтелектуальні дискусії між авторами?" ("День", 2011, 4—5 листопада).

Як на мене, дискусії конче потрібні, прецінь інтелектуальні, а ще доброзичливі та не антиукраїнські. Що більше, між авторами, які добре знаються не тільки на стратегіях розвитку країн, стовпах і викликах сучасного державотворення, а і себе скромно вважають стовпами неотесаними, за **Сковородою**, аксіологічного склепіння людства, збудованого численними поколіннями, багатонаціональним інтелектом, синергією rozmaїтих зусиль і ресурсів. Проте, аби суперечками не набивати спільноті оскому, дотримуймося найперше морального імперативу: інтелектом і талантом служимо людині, нації, а не обслуговуємо олігархів, партійних лідерів, щоб допомогти їхньому маніакальному прагненню завоювати президентську чи будь-яку регіональну владу. Прикро, коли в полеміці беруть участь давно засвічені, демагогічно досвідчені, політично зафрахтовані особи лише задля того, аби переорієнтувати громадську думку широкого загалу, надавши їй вузький, замовний і корисливий вектор. У цих випадках про інтелектуальність, об'єктивність і корисність диспутів не йдеться.

Звідси випливає друге застереження: не зашкодьмо нації дискусіями, особливо в роки виборів, котрі належить гідно пережити, очевидно, в умовах духовно-інтелектуальної скрути щодо вибору "лучших" за **Донцовим**. Поки що не видно, із кого вибирати. Оскільки за такої okazji нерідко у передвиборчий вир залучаються колишні Президенти України, дипломати, чинні народні артисти, письменники, журналісти, то, піддавшись пафосу брудних передвиборчих кампаній, відомі інтелектуали прудко намагаються допомогти пересічному тубільцю керуватися не пошуком світла знань, правди й порад для прозріння. Натомість, проявляючи навидовижу мобільну мімікрію, винаходять такий контраст фарб, що відбілити чи, навпаки, геть очорнити замовного кандидата, показати одного як носія всенародного щастя і добробуту, а другого як нікчому, гейби дуже легко. **Інформаційну отруту важко не тільки вивести з організму індивідуума, а і навчити прийдешніх аксіоматичної істини: гармонійне поєднання традицій і новацій — основні підвалини тягlosti розвитку кожного народу, збереження його ідентичності.**

Виникає запитання — після такого зомбування в глобальному міжнародному просторі чи матимуть сенс дискусії скромних газетних авторів на тему: з яким мисленням можна самовільно укласти провальний для України договір чи побороти, звісно, без невдаваного патріотизму, альтруїзму поведінкову психологію ординця; чи треба згадувати Батурин, Крути, Холодний Яр, Голодомор, Хуст? Чи не марне дискутування щодо істинності твердження **Грабовського**, що "Тимошенко потрібна Кремлю як сильний (точ-

ніше, спільний — С.В.) *гравець для нейтралізації Ющенка й тих, хто стоїть за євроатлантичну інтеграцію України*”? Можу лишень додати, що все-таки пан Сергій є ближчим до правди, коли стверджує, що **Ю.В. Тимошенко** більше була потрібна "як інструмент усунення від влади Ющенка і нейтралізації всієї більш-менш самостійницької української еліти". Недарма, після усунення **Ющенка** Москва практично втратила до президентських перегонів в Україні інтерес.

Отже, третя вимога: наші сусіди (і не сусіди) сльозам не тільки не вірять, а і для перемовин з ними потрібна тверда духовно-національна еліта, в якій і совість чиста, а свобода — не затиснена боргами й пріоритетами особистих амбіцій. На канцлера ФРН **Аденауера**, коли він у п'ятидесятих роках минулого сторіччя прибув в Москву, аби домовитися про звільнення полонених співвітчизників, з боку Кремля був великий спротив і тиск. Відповідальний за долю країни, справжній її лідер, політик і патріот застеріг тодішніх компартійних керівників, що повертається в Бонн і звернеться до свого народу, розповість всю правду йому і світові. Він не ховався, не засекречував договори, його слухали, хоча Німеччини не було серед переможців. Але така відкритість можлива, коли в народі не крадеш найголовніше — його провідника, натомість манакально пропонуєш себе, а наміри свої навмисно ховаєш. Якщо так, то ти потрібний злочинець. Тоді і вимір таких злочинів інший, далеко не співмірний з марнотратством грошей чи переведенням своїх боргів на конто держави. Адже ти аморально позбавляєш націю духовно-культурного, ідеологічно-стратегічного вектора розвитку, підвалин його самобутності серед світової етнічної мозаїки.

Мав рацію і **В. Лесной**, коли стверджує, що "більшість наших проблем існує лише через те, що значній частині народу, в тому числі, так званій еліті суспільства, бракує трьох стовпів сучасної розвинутої нації: національної ідеї, високої культури і здорової моралі". Інакше ми не мали б проблем з безкорисними і навіть небезпечними для суспільства політиками і бізнесменами, із зубожінням більшої частини населення. О, якби тітка мала вуса. Але у нас така ж тоталітарна і безідейна опозиція, як і влада. А на ідеологічному фундаменті нашого державотворення "нуль" — зеро. Ми поки що країна-зеро — в плані національної ідеї як ідеологічного фундаменту державотворення і становлення розвинутої нації. Деякі патріоти-інтелектуали не лишень легко відмовляються від української "частини території", сперечаються з приводу галицької федерації, ментальності, виступають з "надоригінальними думками", зокрема щодо відсутності **української національної ідеї (УНІ)**. Відпрацьовуючи гранти, вони запопадливо турбуються найбільшим "злом" українства, буцімто їхня нетолерантність, котра може їм зашкодити під час євроінтеграції, якщо історичну назву одного із героїв Різдваєних вертепів вчасно не спростувати, чи не надати офіційного статусу мові русинів. Наші колишні Президенти, окрім необачних тверджень буцімто УНІ не спрацювала, залишили в спадок хіба що розпач: "Маємо

те, що маємо" і "Скажіть, яку Україну будувати?". **А чи може спрацювати будь-яка ідея, якщо задля неї віддано не трудитися?! Ми досі не спромоглися навіть пунктирно окреслити дефініцію української національної ідеї, стали стратегією розвитку України.**

Актуалізація інформаційно-просторової моделі розбудови національної держави, її євроінтеграційних намірів ставить на порядок денний нагальну потребу: опрацювати систему її ідеологічного забезпечення, яка ґрунтуватиметься на загальноукраїнських інтересах, що акумулюються такими сучасними складниками Великої національної ідеї — Україна: соборна, українська і гідна людини. Тут не будемо деталізувати кожен складник, лише зазначимо, що соборність — це не тільки географія, а й соборна здатність нації творити українську державу, наповнювати її добрими ділами. **Святая святых УНІ — це сформувати єдиний національний мовно-інформаційний, культурний, релігійний і інші простори та допомогти всім українцям у різних регіонах усвідомити себе соборною та державною нацією.**

Водночас, українська Україна не означає зловмисно підкинутого гасла: Україна лише для українців. Ще **М. Грушевський** зазначав, що, хто живе в Україні і працює заради її добра — українець. З іншого боку, не є аргументом вважатися українцем лише тому, що я, мовляв, "родилася в Україні". Тим більше, якщо ні твої предки, які приїхали сюди у військовому обозі, ні ти сьогодні не любиш України, не хочеш знати мову народу, що дав назву державі, не поважаєш його традиції, культурні цінності. Демократичні американці мають закон про набуття громадянства (натуралізацію) і чіткий рецепт: "Люби Америку, або забирайся геть!". Чи треба дискутувати, що не шовіністи древньої Еллади застосували політику денационалізації українців на кшталт: народ без національної еліти, а еліта без мови народу, без ідеї створення власної самостійної держави?!

Щодо культури, особливо політичних еліт, їх здорової моралі, то мав рацію п. **Лесной**, надаючи їм статус стовпів розвинених націй. Отже, що потрібно Україні — традиційно залишково-посттоталітарна гуманітарна політика чи нова соціогуманістична парадигма буття нації в щоденному племісциті, який доводиться їй проводити не тільки щодо реалізації власного шляху розвитку, а й збереження своєї автентичності та суверенітету, врешті, українськості "на своїй — не чужій землі"?

Аби *врятувати українськість як живильну силу нації* — її середовище має бути зеленим, життєдайним, а дивом уцілілі купини далі не випаюватися захланним загарбником. Проведення модернізації, як це вже було з індустріалізацією та колективізацією "всєї страны", які відбувалися "поза рамами нації" (за **І. Франком**), поза соціогуманістичними потребами її духовного відродження, поза захистом людини від подальшого її національного знеособлення, може лише прискорити нищення корінного (титульного)

Українська Національна Ідея (УНІ) — це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів; це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто людей — державотворців і співгромадян, які, спираючись на минуле, мобілізують творчі сили та здобутки сучасні і майбутні, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної громадянської спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, щоб наблизити національний ідеал до найвищих досягнень людства в різних сферах розумової його життєдіяльності на шляху прогресу й добробуту.

Ця дефініція достатня для нації, тяглість розвитку якої не переривалася. Збереження ж національної тотожності титульного народу, який упродовж віків намагалися знищити, вимагає вивчення її не лише як явище складної соціально-економічної, етнічної, культурно-мовної, релігійної, екологічної та іншої природи в духовно-інтелектуальному, феноменальному й вельми динамічному історичному контекстах, а і як багатофакторну програму сучасного розвитку країни, підвищення її суб'єктності, конкурентоспроможності і т. ін. Отже, УНІ — це не лише програма дій на завтра, засвоєння і збереження набутків минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, сконсолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних, просторово-часових вимірах. УНІ — це лояція, за допомогою якої належить український корабель привести в гавань Державності європейського рівня.

українського народу як Державного, а його рідної мови як Логосу. Тому без нової філософії допомоги ослабленим, без підтримки живильного для розквіту їхнього середовища, без ковітальної спільноти, здатної духовно відроджуватися, без її національного інформаційного простору — чи встануть та чи вистоять новонароджені держави? Чи не будемо далі в селах — колицях нашої культури, мови, врешті, ментальності — перебудовувати школи в госпіси? Самозбереженню української нації загрожують серйозні небезпеки.

Україні потрібна нова парадигма буття у вкрай несприятливому середовищі, яке потерпає як від зовнішніх зодноріднюючих процесів сучасної цивілізаційної і залишково-імперської глобалізацій, якщо не відверто реваншистських постімперських інфільтрацій, так і від внутрішніх п'ятиколонників, що агресивно виражають свою ностальгію за імперським минулим. Без визнання етноінтелектоциду української нації, без зеленої ідеології із соціогуманістичними цінностями як стратегії розвитку України, надання їй міжнародного розголосу і права, всі проголошені урядом п'ятирічки реформ і модернізацій, євроінтеграції — це чергові пропагандистські форми заколисування без змісту щодо збереження середовищеспроможності нації за складних умов і нових викликів.

Під сприятливими умовами розуміємо, головню, адекватне середовище ковітальної спільноти, що забезпечує її самодостатність як суб'єкта власного розширеного відтворення, так і пов'язаних з ренесансом духовних, гуманітарних та інших напрямків діяльності. Без такої ідеології, без сучасної науки інвайронментології (середовищезнавства) та її знань щодо творення належних умов не зазеленіє на національних луках те, що під прикриттям релятивізму, *інтернаціоналізму* впродовж тривалого часу затоптувалося в болото небуття різними шовіністами-загарбниками.

Українська культура, мова потребують негайного червонокнижного захисту (аналогічно щодо тих видів флори й фауни, котрі зникають) на рідній землі як духовний ексклюзив народу, як світоглядна візія його життя, дум і діянь.

Утім, *візія майбутнього України* не в ентропії (невизначеності спільноти, хаосі, безладі, маргіналізації та її креолізації), а в негентропії, тобто в гармонізації:

а) національних інтересів і загальноновизнаних фундаментальних принципів свободи, соціального і економічного добробуту, захисту прав і людини, й нації;

б) ліберальної (у центрі — людина, вільна ринкова економіка) і націоналістичної (акцент на розвиток нації, патріотичної любові до неї) ідеологій, а на основі їх поєднання створити нову парадигму суспільного розвитку — соціогуманістичну, яка комплексно і паритетно захищала б людину і націю як когнітивно необхідне мовно-інформаційне, звукове, візуальне, водночас природно-ексклюзивне середовище (тло, а відтак простір), де можна було б зберегти та розвивати свою національну ідентичність, ментальність, культуру, народні промисли і т. ін.

Цій парадигмі, як двовалентній щодо людини і нації, доконче потрібно надати не лише національний, а й міжнародний розголос, відповідне правове забезпечення та зелену захисну ідеологічну спрямованість стосовно всіх процесів модернізації економіки, техніки, освіти, науки, не відсуваючи на маргінес інтелектуалізацію, консолідацію та інтеграцію спільноти.

Не є захищеною людина, якщо незахищена її нація.

У цьому контексті актуалізується не залишкова постколоніальна "гуманітарка", а нова повнокровна державна політика, яка б консолідувала спільноту, спрямовувала на відродження української нації зусилля усіх громадян і політичних організацій навколо державних інтересів і соціогуманістичних цінностей; тобто впровадження національної ідеї України, яка б стала частиною життя спільноти і людини в сучасному стратегічному вимірі — етнокультурному, інтеграційному й цивілізаційному. Для забезпечення середовищеспроможності України вкрай потрібна *зелена ідеологія держави* як нова соціогуманістична парадигма буття нації, сучасна світоглядна візія її відродження, збереження самобутності і тяглості розвитку. Кидання ослабленої нації на триби жорсткого ринку сильних світу сього

— це вчинення нового гуманітарного злочину в XXI сторіччі за допомогою глобалізації та її інформаційних процесів зодноріднення.

Визнаймо, що стовпи наші ще не залізобетонні, а для сталої стратегії розвитку України, її національної ідеї поставлено лише опалубку, коли чи не кожна нова політична сила, як тільки приходить до влади, начисто відкидає, шкода, набутий досвід попередньої внутрішньої чи зовнішньої політики, позбуваючи державу спадковості і темпів соціально-економічного зростання. Про які стовпи нації можна говорити, коли її лідери хитаються під небосхилом. На пошук стовпів, що підпирають небо, ще ходив з чумаками малий **Тарас Шевченко**. Він знайшов слово істини, а відтак наперекір усьому сам став духовним стовпом нації. Вочевидь, передусім нації потрібні міцні духовні стовпи — діяння людей, що одухотворені інтелектом, який творить добро, нові знання, художні картини, музику, сучасні комп'ютери, нанотехнології та колайдери.

І, насамкінець, інтелектуальні дискусії будуть продуктивними, якщо справді чітко визначимо загальність потреби і розробимо соціогуманістичні основи державної зеленої, а не партійної ідеології, механізми її впровадження в широке суспільне середовище — адекватне новому історичному розвитку українського соціуму та викликам, пов'язаним із необхідністю усвідомлення актуальності процесів державотворення та становлення нації як централізованої та євроорієнтованої. У цьому плані учасники згаданого круглого столу виокремили Малу національну ідею: "*Знання, інформація і рух (чин, дія)*", яка є робочим інструментарієм вирішення тих чи інших складових Великої. Мала ідея — це поточне, короткострокове, часто — тактичне гасло, потрібне країні, родині, окремій особистості нині й зараз. Це нібито сьогочасне завдання, яке акумулює сьогодишню мету, тактику дій у конкретний період, але не суперечить реалізації стратегії Великої ідеї, наближаючи націю до фундаментальної загальної мети. У такий спосіб Мала як частина Великої стратегічної національної ідеї спрямовує сьогодні продуцентів лідерської інтелектуальної власності, енергію творчої і наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, збільшення інвестицій у розвиток людини, її культури та інтелектуального капіталу; на побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, тягlostі його розвитку, високої освіченості, креативності, духовності та моралі; на пізнання навколишнього світу, зменшення ентропії та небезпек.

Тому **цінуймо борців не за булаву як символ досягнення абсолюту тоталітарної влади, а як знак духовно-інтелектуального прориву нації у світ передових знань, високих технологій, ефективної освіти, науки і правдивої інформації.**

Україна зможе посісти гідне місце в європейському і світовому просторі, якщо їй вдасться розвинути свій освіто-виховний, науково-технічний, соціально-економічний потенціали, досягнути єдності релігійних конфесій, тобто тих сфер духовно-культурної діяльності суспільства (людини, громад, нації), що безпосередньо стосуються інтелектуального, інформаційного, морального контексту, його якісно нового соціогуманістичного наповнення як компенсації за колишнє приниження титульної нації сильними світу цього, та міжнародного превентиву недопущення такого неморального, нелюдяного стану в майбутньому. Імплементуючи ці висхідні застави у вітчизняний інформаційний простір, маємо твердо пам'ятати мудрі соціогуманістичні настанови **Махатми Ганді** своїй нації, що шукала свій шлях виходу з-під панування імперського колоніалізму: "*Я повинен залишати всі вікна і двері відчиненими, я за те, аби звідусіль усі культури світу припливали до мого порога, але нічого не може бути таким, що збиватиме мене з ніг і повинь zalиватиме мій дім*".

В іншому разі не матимемо ні трьох стовпів розвитку нації, ні трьох "С" (Соборність, Суверенність, Свобода) лише в одному січневому дні, а одне цілорічне "С" — "самашедство" за **Ліною Костенко**, коли чинні урядники довго готують (сподіваюсь, не імітують) вступ до ЄС; водночас, колишні — смертельне катування в камері-одиночці за буцімто злочини, менші, аніж була вина **Стуса**. До слова, Захід дуже мало зробив для порятунку вмираючого поета України, не було тиску: не судити, звільнити з тюрми, уможливити в найдемократичнішому блоці комуністів і безпартійних брати участь у виборах. Не було тоді такого вагомego стовпа розвитку нації як правдиві, національні ЗМІ. У сьогоднішній подвійній грі уряду й опозиції роль національного інформаційного простору є дуже вагомою у формуванні суспільної свідомості, гуманної аури вітчизняної еліти, використанні її духовно-інтелектуального потенціалу.

У колишніх зривах парафування договору про приєднання до Асоціації європейських країн чинні українські урядники звинувачують колишніх і навпаки. Кого підтримати в цій надто заплутаній, подвійній грі? Справа ще більше ускладнюється, бо всі разом приколисують "*в огні окрадену*" неньку під тихий благальний спів **Сосюри**: "*Любіть Україну*". "*Повій, вітре, на Вкраїну*", принеси відрадну новину і порозуміння, — рудиментує розмаїття хвиль діаспорників. На практиці, нарешті, реалізовуватиметься українська національна ідея. Не тільки "Мандри" співатимуть: "*Не спи, моя рідна земле!*", а і ми щораз голосніше гукатимемо: "*Даєш патріотичну інтелігенцію і Європу!*". "*Хай нам за Президента буде Апостол Правди і Науки!*".

Але зупинімося у своєму пафосі. Де він, наш Апостол, лідер нації, що провадить її до розвинених?! Де стратегія розвитку, стовпи нації?

Чому ми далі "*малі і неприготовані*", як дорікав **Франко**. Далі роз'єднані, і нібито у випаленій пустелі... І **Мойсея** не видно...

II. Аксиологія вибору вектора інтеграції України

Святкування 22-ї річниці Незалежності України не позбавляє наведені рефлексії актуальності, небезпек як зовнішніх, так і загроз від внутрішніх криз ідентичностей та ціннісних орієнтацій. Особливо це загострюється при виборі вектора інтеграції, в наближенні до Вільнюського саміту, на якому Україна має укласти договір з Асоціацією європейських держав. На жаль, ми ще твердо не усвідомили, що ніякі ні треті республіки, ні треті сили, ні опозиційні "трійки" чи навіть "четвірки", ні безробітні польові командири Майдану без європейської допомоги не виведуть Україну на цивілізаційний, демократичний шлях розвитку. Надання Україні статусу спостерігача в Митному союзі, відсутність попереднього інформування про цю подію широкого суспільного загалу підсилюють суперечливість поглядів на цю урядову акцію та її оцінку. З одного боку, цей крок трактується, особливо Росією, як перехідний до остаточного отримання Україною повноправного членства в євразійському союзі. З іншого, передовсім Україною, — як певний інструментарій внутрішнього спостереження за діями Митного союзу та своєчасним інформуванням про них український уряд, аби він оперативно, для блага народу міг успішно реагувати на важливі проекти для економіки України, як і бути в консенсусі з курсом вступу до Асоціації держав ЄС.

Роздвоєність, амбівалентність ніде й ніколи не сприяли чіткості висвітлення справжніх завдань чи намірів сторін, котрі колись чи зараз про що-небудь домовляються. Нині, очевидно, інтрига домовленостей за формулою "3+1" в тому, наскільки статус спостерігача не заважатиме Україні дихати двома легенями, виконувати задекларовані нею євроінтеграційні наміри і обіцянки зберегти національну ідентичність; наскільки вступ до Митного союзу гарантуватиме збереження геополітичного статусу країни, її національних традицій, питомої культури, мови тощо. Наскільки уряд, нарешті, усвідомив хиткість шпагатної стійки на натягнутому канаті між двома союзами не тільки різних держав, а й різних філософських світів, які творять і сповідують відмінні світоглядні цінності, розуміють тимчасовість економічних вигод і непроминальну вартість нематеріальних чинників збереження українськості. Тому вкрай важливо, аби **справді екзистенційне значення вибору вектора інтеграції України не звести до дезорієнтації нації, аби уникнути обговорення справді важливих для неї аксіологічних речей.**

Інтеграційний вибір України — це не лише економіка, обсяги ринків та їх наслідки, водночас у вектора вибору не регіонально-ринкова ціна, а загальнонаціональна цінність. Тому будь-який серйозний комплексний аналіз сьогоденного стану суб'єктів господарювання, темпів розбудови держави та її інтеграції не може обійтися без розгляду неекономічних перепон підвищення їх ефективності. На думку відомого економіста **Олександра Пасхавера**, коли держава не надто ефективна, то економіка пере-

довсім залежить саме від неекономічних факторів. З огляду на це, актуалізується проблема аксіологічного підходу до вивчення низки ціннісних, архіважливих чинників для вибору вектора інтеграції України.

Алогічно і нерозумно прив'язувати такий вибір, його наслідки виключно також до господарських потреб окремих регіонів (Карпатського, Подільського, Слобожанського чи Донецького) саме зараз, коли в черговий раз готується адміністративна реформа — а саме пропонується поділити на вісім частин Україну (аби її федералізувати в майбутньому?).

Отже, так поступаючи, ризикуємо не тільки комплексністю розгляду всеукраїнських державотворчих чинників, а і залишити соборність України — цю чи не найголовнішу складову її національної ідеї, — поза геополітичним контекстом, поза історичною та природною соціально-психологічною межевістю України, як й поза її культурно-інтелектуальним медіаторством та вибором вектора зовнішньої інтеграції. Зовнішня інтеграція вимагає внутрішньої, тобто **соборності України**, якій завжди перешкождали денационалізація і загарбницький поділ українців на денационалізованих та тих, котрих ще треба "деукраїнізувати". Тому **в українському дискурсі соборність не означає імперське "собирання земель" чи "собор одержавленої церкви", а акумулює принаймні три важливі інтегративні аспекти життя української людини і нації.**

По-перше, здатність нації працювати і творити разом, синергійно задля підвищення її добробуту, тобто це соціально-психологічні якості людей, що віддавна сформували ментальні характеристики українства, пов'язані з їхньою тисячолітньою історією життя на пограниччі та будовою власних осель толокою. **По-друге**, це індикатор внутрішньої інтеграції соціуму як твердий вияв його націоцентричності. По-третє, це всенародна солідарність і довіра до відтвореної державності як до своєї, віками вимріяної, та консолідація в прискоренні ренесансних державотворчих процесів, реалізації яких корінна нація завжди позбавлялася.

Отже, зміцнення соборності — це передовсім усунення ініційованого партіями регіонально, буцімто непереборного протиставлення, а, звідси, піарного протиборства, особливо прислужливої запопадливості перед сусідами. З іншого боку, — це скріплення традиційної толерантності українців у їх ставленні до різних культур, прямих інформаційних зв'язків з далекою і ближньою діаспорою; водночас, збереження відрубності власної культури як Хартії людини і титульної нації на пограниччі розмаїття інших світів. Йдеться про життя-буття між релігійним православ'ям і католицизмом, між європейською та азіатською культурою, нинішньою консенсусно-громадською і керованою демократією, інноваційним високотехнологічним та мобілізаційно-сировинним розвитком економіки, зрештою між СНД, Митним союзом і ЄС, НАТО, між бажаною зоною вільної торгівлі та Асоціацією європейських держав тощо.

В Україні вкрай мало наукових праць, в яких вивчалася б соборність у комплексі з життям нації "на межі", що зумовлює транзитність України в контексті науково-освітнього, культурного, релігійного її медіаторства та зростання цього феномена в умовах глобалізації, зміцнення сенсу спілкування між різними світоглядами системами. Йдеться про транзитність не тільки і не стільки як транспортно-просторову, прикордонну чи транснаціональну геополітичну складову, скільки соціально-психологічну, духовно-інтелектуальну, ментальну, ідеологічно-світоглядну характеристику життєдіяльності народу на "стику" різних навролишніх культур, тобто про толерантність на "межі" розмаїття звукових, інформаційних просторів, менталітетів і т. інше.

Проте, за таких обставин, як свідчить історія та реалії сьогодення, важливо виховувати толерантність не тільки серед корінного (титульного) народу, робити країну перекидним "мостиком" між берегами різних культур, релігій, військових блоків, економічних і політичних союзів. Медіаторство "на межі" не можна прирівнювати до життя на мосту. Адже на мосту не живуть, а по ньому ходять, топчуться, а ще більше їздять, і навіть чужі танки (як це було в минулому). За умов ослабленості корінної нації виникає велика низка спокус агресивніших сусідів придумати ідеологію федералізації України, "відрізання" від позаблокової, далекої від потуги колективних форм захисту. Тому **всім в Україні важливо усвідомити, що не одне покоління патріотів України платило життям саме за вибір вектора руху до державницького усамостійнення, досягнення національного ідеалу, орієнтуючись на європейські та загальнолюдські цінності.**

Без цього навіть на двадцять другому році незалежності не можна визначити не лише стратегію, дерево цілей розвитку нації, наявні ресурси державотворення, пріоритети їх використання, а і оптимізувати вибір вектора інтеграції України, досягнути ідеалу мудрості (софійності) її народу. Тобто вийти на позаекономічні (національно-ідеологічні, філософсько-світоглядні, соціально-правові, геополітичні, міграційні та ін.) смисли руху до вершин цивілізації, розбудувавши інформаційно-просторову, інноваційну модель національної держави, що ґрунтуватиметься на загальноукраїнських вселюдських інтересах.

Економічний розгляд не може також бути повним, якщо він здійснюватиметься поза паралельно діючими нині двома потужними світовими процесами, рухома рівновага яких визначає сучасні тренди комплексного розвитку народів і народностей, сучасних укладів їхніх економік і культур. Перший — це глобалізація світу, широкоформатні прояви якої дедалі більше підвищують комунікаційність і транзитність країн, водночас сприяють їхнє зодноріднення, стандартизацію управління, зменшення суверенітету. Другий — ренаціоналізація світу, вектор котрої скерований на збереження національної ідентичності та ексклюзиву буття кожної людини в необхідно-комфортному для її розвитку національному середовищі, а відтак просторі. Визнаємо це чи ні, на жаль, дії цих процесів

ділять країни на: *глобалізаторів*, які є більш розвиненими та продукують домінуючу частку різних новацій (соціальних, економічних, науково-технічних, інформаційних, освітньо-культурних, політичних тощо); і на *глобалізованих*, що з тих чи інших причин є ослабленими, розвиваються нині, шукаючи власний шлях поступу і свій інтеграційний вибір, намагаються наздогнати і приєднатися до перших.

Українську державу, котра лише нещодавно вступила на шлях самостійного розвитку, відносять до країн, що розвиваються. Проте, вона відчуває подвійний глобалізаційний вплив, який підсилюється через певну специфіку тиску, що має відповідну подвійну природу. З одного боку, його природа невідворотно-цивілізаційна; з другого, — залишково-імперська, додатково підсилена їх бажанням творити конкурентоспроможну свою панівну економіку. Тому **в стратегічному вимірі для нашої країни вкрай важливо забезпечити не тільки сталість, а й тяглість розвитку, його спадкову безперервність; гарантувати людині буття та адекватне середовище, безпечне для ковітального відродження потолоченої нації, її духовно-культурних цінностей, розвитку мовно-етнічної, релігійної та іншої ідентичності, власного інформаційного простору, історичної пам'яті.**

Україні потрібна нова візія буття нації, випереджального розвитку її освіти, науки, культури та їх рекультрегіоналізація. Україні слід повернути українськість, підтримувати письменників, учителів, інженерів, підприємців, бізнесменів, книговидавців та інших патріотично-креативних людей, які *створять український продукт* яко суспільне благо, думають про майбуття нації, а не зосереджуватися виключно на турботах про аферистів, корупціонерів, піарників і ошуканців національної ідеї. Загрози втрати Україною свого суверенітету не зняті. Що більше, **насуцні проблеми екзистенції України надто важливі, аби ними нехтувати при виборі вектора інтеграції, особливо, коли інтеграційні процеси інспіруються так, що вони входять в суперечність з природним намаганнями українського народу зберегти українськість "на своїй — не чужій землі".**

Шекспірівське "бути чи не бути" для українців набуває статусу буття чи небуття нації. За цих умов для України вельми важливе значення має виокремлення семантики понять національного "середовища" і "простору", "ресурсу" і "потенціалу", зон впливу на них антиукраїнських чинників, зокрема безперервності і темпів передачі знань, досвіду, традицій. Власне, вибір найоптимальнішого — це не лише раціональний вибір майбутнього, а і мистецтво реалізації можливого, яке стане згодом притаманним молодим українським політикам та їх політиці, врешті активному ядру інтелектуалів і самоуправлінню свідомих громадян. Коли їх критична маса буде достатньою, — покаже час, і про це авторитетніше можуть судити наступні покоління. **А нам, сущим, слід думати про стан і умови життя, які їм залишило. У гармонії сталості та стратегії тяглість розвитку України — адекватність наших дій щодо реалізації соціогуманістичних імперативів буття нації, її державницької ідеї та раціональності вибору вектора інтеграції.** ■